

Голас Радзімы

№ 26 (1643)
3 ліпеня 1980 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Штогод 3 ліпеня наша рэспубліка ўрачыста адзначае Дзень вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Асабліва дарагое гэта свята для тых, хто прайшоў нялёгкамі сцежкамі вайны. НА ЗДЫМКУ: сустрэліся ветэраны вайны ў Мінску. Фота С. КРЫЦКАГА.

У КОЖНЫМ ДОМЕ — СВАЯ
РАДАСЦЬ

(«Пісьмы зблізку»)

стар. 3

МІР ПАТРЭБЕН УСІМ НАРОДАМ

(«Дзеля нашай будучыні...»)

стар. 4

МАСТАЦТВА ЗБЛІЖАЕ СУСЕДЗЯУ

(«На медалях—беларускія

гуманісты»)

стар. 6

«двайное» падпарадкаванне неабходна там, дзе трэба ўлічваць сапраўды існуючую непазбежнасць адрознення. Напрыклад, земляробства ў розных раёнах краіны можа весціся па-рознаму. Законнасць, падкрэсліваў ён, павінна быць адна. Таму У. І. Ленін прапанаваў устанавіць падпарадкаванне пракурораў толькі цэнтру і абавязаць іх апрактаваць незаконныя рашэнні мясцовых органаў улады. Гэты пункт гледжання знайшоў пацверджанне ў прынятым законе. І цяпер у артыкуле 168 Канстытуцыі СССР запісана: «Органы пракуратуры ажыццяўляюць свае паўнамоцтвы незалежна ад якіх бы там ні было мясцовых органаў, падпарадкоўваючыся толькі Генеральнаму Пракурору СССР», які назначаецца вышэйшым органам дзяржаўнай улады ў краіне — Вархоўным Саветам СССР.

НА АХОВЕ ДЭМАКРАТЫІ

Савецкая дзяржава пастаянна клопоціцца аб расшырэнні дэмакратыі. У полі яе зроку пастаянна знаходзяцца і органы наглядку за законнасцю. У новай Канстытуцыі, прынятай у 1977 годзе, пракуратуры, напрыклад, прысвечана самастойная глава. Развіццём дэмакратычных прынцыпаў характарызуецца і Закон аб пракуратуры, прыняты на лістападаўскай (1979 года) сесіі Вархоўнага Савета СССР. Ён рэгламентуе яе паўнамоцтвы ў дапаведнасці з Канстытуцыяй і расшырае кампетэнцыю органаў пракуратуры. Чым жа яна займаецца?

На савецкую пракуратуру ўкладзены вышэйшы нагляд за дакладным выкананнем законаў усімі міністэрствамі, дзяр-

жаўнымі камітэтамі і ведамствамі, прадпрыемствамі і ўстановамі, калгасамі, службовымі асобамі і грамадзянамі.

Пракурор абавязаны апрактаваць акт любога ведамства або службовай асобы, які супярэчыць закону. Прычым ён не ўмешваецца ў гаспадарчую дзейнасць, а сочыць за тым, каб законы прымяняліся правільна і аднолькава.

Другім важным напрамкам дзейнасці пракуратуры з'яўляецца нагляд за дакладным выкананнем закона органамі папярэдняга следства. Яна сочыць за строгім выкананнем артыкула 54 Канстытуцыі СССР, дзе запісана, што ніхто не можа быць арыштаваны інакш як на падставе судовага рашэння або з санкцыі пракурора.

Прымаючы ўдзел у судовым пасяджэнні, пракурор стаіць на варце інтарэсаў дзяржавы і праваў грамадзян. У выпадку даказанасці віны падсуднага ён абавязаны падтрымліваць дзяржаўнае абвінавачанне і тым самым прыняць меры да абароны грамадства ад правапарушальніка. У той жа час у адпаведнасці з артыкулам 248 Крымінальна-працэсуальнага кодэкса РСФСР, «калі ў выніку судовага разбору пракурор прыйдзе да пераканання, што даныя судовага следства не пацвярджаюць прад'яўленага падсуднаму абвінавачання, ён абавязаны адмовіцца ад абвінавачання».

Пракурор таксама наглядае за месцамі пазбаўлення свабоды, за тым, каб там не парушаліся правы асуджаных і выконваліся законы, накіраваныя на іх выпраўленне і перавыхаванне.

Леў СІМКІН,
кандыдат юрыдычных навук.

ДЭСАНТ У ТАЙГУ

Адлегласць, удвая большую, чым паміж Беларуссю і Бураціяй трэба будзе праісці па тайзе работнікам Віцебскай лесаўпарадкавальнай экспедыцыі, якая выехала ў раён Байкала для абследавання і складання характарыстыкі ліснага фонду Бурацкай АССР.

Спецыялісты трох экспедыцыйных партый правядуць злік запасаў драўніны, вызначачь лесасырavinную базу прамысловага прызначэння, выявіць налінасць кедравых масіваў. Акрамя таго, ім упершыню трэба ўстанавіць запасы грыбоў, лекава-тэхнічнай сыравіны і іншых дароў прыроды. Прадугледжваецца таксама вывучэнне санітарна-гігіенічнай ролі лесу, водаахоўных асаблівасцей тайгі, вызначэнне перспектывных зон адпачынку і турыстычных маршрутаў краю.

На падставе атрыманых даных лесаўпарадкавальнікі працягнуць рэкамендацыі па комплекснаму рацыянальнаму выкарыстанню лесных рэсурсаў, іх ахове ад пакараў, правядзенню лесааднаўленчых работ. За пяць месяцаў удзельнікі ляснога дэсанта абследаюць прыбайкальскую тайгу на плошчы амаль паўміліёна гектараў.

Гэта дзесяты палывы сезон віцебскіх лесаўпарадкавальнікаў у раёнах Заходняй Сібіры. У папярэднія гады яны абследавалі і падрыхтавалі рэкамендацыі аб перспектывным выкарыстанні таёжных участкаў, што мяжуюць з БАМам і вярхоўямі рэк Краснаярскага краю.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

ПРАМОВА Ў ВЯСКОВЫМ ДОМЕ

У вёсцы Вавулічы Драгічынскага раёна жыве вялікая сям'я Федзюковічаў. Дарослыя працуюць у калгасе «Сцяг Леніна», малыя вучацца. Гаспадар сям'і Аляксандр Федзюковіч — механізатар. А яго маці Лукер'я даўно на пенсіі. Шмат гадоў працягла яна і да гэтае пары не можа забыць цяжкае выпрабаванні, што выпалі на яе долю.

— Ну хто я была калісьці? — спытае звычайна яна і згадае што-небудзь з мінулага. — Батрачыла я, унучкі мае, дый толькі. Свае зямлі, вядома, не было. А дзеці падрасталі. Шасцёра іх было ў мяне. Сям'я і па таму часу немалая. Таму даводзілася з вашым дзедам Паўлам многа працаваць у памешчыка, каб зарабіць на хлеб.

Чаму я ўсё гэта гавару? Каб вы, мае любя, ведалі, што такое жыццё, якое вы маеце, не вечно было. Адразу, пасля вызвалення Заходняй Беларусі, жыццё стала лепш. Зямлю атрымала наша сям'я ад Савецкай улады, потым свой дом збудавалі. Здавалася б, жыццё, пажываць ды дабро нажываць. А тут на табе — вайна. Вось праўду гавораць людзі, што бяда не прыходзіць адна. Так яно і ў нас здарылася. Неўзабаве дзед Павел захварэў і памёр. Фашысты спалілі хату... І я з малымі дзецьмі прытулілася ў суседзяў. Што і казаць, чаго-чаго, а гора хапіла на ўсіх.

Як толькі закончылася вайна, прыехаў у нашу вёску савецкі прадстаўнік і кажа мне: «На ваша шчасце, маці, панскі свіран цэлы застаўся. Перасяляйся туды». Так я займела які-ніякі дах над галавою. Мне прапанавалі стаць свінаркай у калгасе. Згадзілася, бо работа была знаёмая. Гадала свіней, ведаецца, на той час нядрэнных. Старалася. А потым мая старэйшая дачка Марыя прыйшла на змену мне.

Неяк праходзіла я паблізу цяперашняй свінафермы, і ўспомнілася мне наша «кухня» ў зямлянцы. Там стаяла тады некалькі звычайных гаршкоў. Цэлымі днямі варылася ў іх бульба для свіней. Хоць і нялёгка часам даводзілася жыць, але я змагла і свой дом зноў збудавать, і дзяцей узгадаваць. Цяпер жа і тая ферма, і жыццё зусім іншыя. Куды ні глянь, не да смутку, — да радасці душу клоніць.

...Штуршом для такіх разважанняў бабкі Лукер'і звычайна бывае поспех яе дзяцей, унучкаў, аднавяскоўцаў. А таксама што-небудзь няўдалае ў іх жыцці. Усё Лукер'я ўспрымае блізка, і каб раздзяліць радасць у поспеху, паспачуваць у горы ці падбадзёрыць у няўдачы, яна заўсёды знаходзіць нешта цікавае са свайго жыцця. Багатае на падзеі і ўражанні, яно дазваляе ёй ніколі не паўтарацца. Вядзе сваю гаворку Лукер'я проста, але з вялікай эмацыянальнай перакананасцю. Яе вельмі любяць слухаць і дарослыя, і дзеці.

Прайшлі гады. Усе сыны і дочки Лукер'і знайшлі сваю дарогу ў жыцці. Васіль — механізатар. Яго прыкладу потым паследаваў Аляксандр. Ліда працуе даяркай. Выраслі ў Лукер'і

і ўнучкі. Многія з іх працуюць у сваім калгасе ці вучацца. Праўнучка сямікласніца Аня перапісваецца са сваёй равесніцай з Чэхаславакіі. Ідуць у Вавулічы пісьмы. Весткамі з брацкай краіны дзяўчынкі дзеліцца і са сваёй бабкай. Паслухае Лукер'я і часам нагадае што-небудзь сваё. Як на гэты раз.

І. БАРКОУ.

г. Драгічын.

ЖЫВЕ Ў ЛІНКАХ ЧАРАДЗЕЙКА

Летам вакол гэтага высокага прасторнага дома ў вёсцы Лінкі Валожынскага раёна заўсёды шмат кветак. Гаспадыня Лілія Ляшнеўская любіць прыгажосць. А яшчэ шмат вольнага часу аддае яна прыкладнаму мастацтву. Вечарамі разам з сынам-школьнікам і мужам яны што-небудзь прыдумваюць. Вось і цяпер я застаў іх за гэтым цікавым заняткам.

Аднойчы з'явілася ў жанчыны задума — з кавалачкаў люстра выкласці на сценах пакою дыван. І не абы-які, а каб узоры на ім былі, як на тканым. Інструментамі яе сталі шкларэз, нажніцы, сцірка, клей. Вось бярэ люстэрка і пачынае рэзаць у вадзе — так яно не крышыцца. Узоры прыдумвае сама. Хоча, каб былі падобныя на тыя, што зімою мароз на шыбе малюе.

Наогул, дом Ліліі Ляшнеўскай — быццам казка, якую прыдумала яна сама, вясковая жанчына. Глядзіш на дыван — не налюбуешся: ружы, цюльпаны, гваздзікі, галінкі вінаграду, акацыі. А сын захацеў яшчэ, каб і грыбы былі. Давялося паламаць галаву!

Не паспее скончыць адно, а ў задуме — ўжо нешта новае. Узнікаюць цікавыя ўзоры, і тут жа маці з сынам варожаць над люстэркавымі кавалачкамі. Я падоўгу разглядаў усё, што зроблена рукамі Ліліі Ляшнеўскай, і мо мог стрымаць захаплення. Такое трапляецца рэдка.

Слава пра ўмельства калгасніцы разнеслася па навакольных вёсках. А нядаўна Лілію Ляшнеўскую запрасілі зрабіць вітражы ў Вішнеўскай участкавай бальніцы.

А. ХАЗЯНІН.

г. Валожын.

НА ЛЯЧЭННЕ І АДПАЧЫНАК

У маляўнічым месцы каля вёскі Межысеткі адкрыўся першы ў Магілёўскай вобласці, санаторый-прафілакторый энергетыкаў, пабудаваны на кааператывных пачатках.

Здраўніца прыняла на лячэнне і адпачынак першых сто чалавек. Іх пасялілі ў прыгожым чатырохпавярховым будынку з усімі зручнасцямі. Тут прасторныя двухмесныя пакоі з выдатнай мэбляй, лячэбныя і дыягнастычныя кабініны, аснашчаныя сучасным медыцынскім абсталяваннем і апаратурай, вадалячэбніца з хвойнымі і радоновымі ваннамі, бібліятэка з чытальнай залай, кінаўстаноўка, тэлевізары, сталовая. Пуцёўка на 24 дні каштуе ўсяго 16 рублёў.

І. ПРОНІНА.

г. Магілёў.

Добры падарунак атрымалі жыхары мікрараёна Чыжоўка ў Мінску. У новы чатырохпавярховы будынак пераехала гарадская паліклініка № 22. Гэта ўжо пятая медыцынская ўстанова ў раёне, разлічаная на 1 200 наведванняў у дзень.

У паліклініцы ёсць усё неабходнае для лячэння людзей і прафілактыкі

захворванняў. Тут дзейнічаюць фізіятэрапеўтычныя кабінеты, кабінеты лячэбнай фізікультуры і масажу, радонавыя ванны, вода- і гразелячэнне. Кожнае аддзяленне, лабараторыі аснашчаны сучасным медыцынскім абсталяваннем і інструментам.

Паклапаціліся тут і аб зручнасці работы медперсоналу: ажыццяўляецца цэнтралізаваная падача кіслароду,

працуе цэнтралізаваная стэрылізацыйная, у якой устаноўлены новыя мыечныя машыны і апарат для чысткі і мыцця лабараторнага посуду, іголак і шпрыцоў.

НА ЗДЫМКАХ: будынак новай паліклінікі; стаматалагічнае аддзяленне; кабінет фізіятэрапіі.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

на зямлі бацькоў

Дзея
нашай
будучыні

З 14 па 17 чэрвеня ў Мінску знаходзілася група турыстаў-суайчыннікаў з ЗША, сяброў і падпісчыкаў прагрэсіўнай газеты землякоў «Русский голос». Члены групы падзяліліся сваімі думкамі і ўражаннямі з нашым карэспандэнтам Рыгорам Фаменкам.

Незвычайнае ажыўленне панавала ў зале для замежных турыстаў Мінскага аэрапорта. Людзі з вялікімі букетамі яркіх летніх кветак стаялі групамі ля ўваходу на пасады. На тварах то ўзніклі ўсмішкі, то нечакана з'яўляліся слёзы.

— Не забывайце нас. Прывітаеце нас, — прыедзем. Прыедзем абавязкова.

Так праводзілі турыстаў-суайчыннікаў з ЗША іх родныя і блізкія. Міжволі ўспомнілася, як тры дні назад гэтыя ж людзі з нецярпеннем чакалі прылёту групы. Было відаць, як моцна яны хваляваліся. Многім не верылася, што доўгачаканая сустрэча адбудзецца. І вось цяпер надыходзіць час расставання.

— Мы да самага апошняга моманту не ведалі, ці ўдасца нам сёлета пабыць на Радзіме, — сказаў Павел Корзік, які прывітае ў Мінск ужо восьмы раз. — Цяпер урад ЗША робіць усялякія перашкоды тым, хто хоча паехаць у вашу краіну. Мне пананцавала; я атрымаў замежны пашпарт два гады назад. І сутыкацца з адміністрацыяй мне не давалася.

— На жаль, гэта сапраўды так, — падтрымала яго кіраўнік групы Мэры Бойер. — Нават наша тургрупа прыехала ў значна меншым складзе, чым меркавалася. У ЗША цяпер вядзецца ўзмоцненая антысавецкая кампанія. Газеты, радыё і тэлебачанне наперабой крычаць аб «савецкай пагрозе», аб тым, што трэба «пакараць» Савецкі Саюз за яго дзеянні на міжнароднай арэне. Людзі напужаныя гэтымі выступленнямі. Ім гавораць, што тут іх могуць усяляк пакрыўдзіць, абразіць і нават арыштаваць.

— Вядома, усё гэта няпраўда, — уступіла ў размову Соф'я Марыніч. — Мы з мужам ужо не ўпершыню прывітаем сюды. Некалькі разоў гасцілі ў яго сваякоў у Салігорску, вось і цяпер збіраемся паехаць туды на месяц пасля тура. І я ведаю, што тут, на Радзіме, нам абсалютна нечага баяцца, бо мы сярод сваіх родных і сяброў. Гэта ж наш народ.

— Мне здаецца, што адміністрацыя Злучаных Штатаў іменна таму і стварае розныя перашкоды тым, хто збіраецца паехаць у вашу краіну, каб людзі не маглі асабіста пераканацца ў тым, як іх падманвае буржу-

азная прапаганда, — выказала сваю думку Фрыда Аншензі. — Мне смешна чуць, што ў Савецкім Саюзе незаконна і таму з намі могуць нешта зрабіць. Вось дзе такое можа здарыцца, дык гэта ў Амерыцы, асабліва ў нас у Нью-Йорку. Я жыў у раёне Гарлема, негрыцянскім гэта горада. Прыніжэнне і бяспраўе людзей там можна бачыць на кожным кроку. Многія жыхары гэтага раёна не маюць работы, жывуць у жахлівых умовах, дамы не рамантуюцца дзесяткамі гадоў. Ну, а пра злачыннасць і гаварыць нечага. Гэтая хвароба Амерыкі вядома ўсяму свету. У мяне самой восем разоў на вуліцы сярод белага дня вырывалі з рук сумку, а вечарам мы баімся выходзіць з дому. У СССР ніхто з нас нічога падобнага не пазіраў. Калі б тое, што бачылі і аб чым даведзілі мы, маглі ведаць усе ў ЗША, то перасталі б верыць байкам аб вашай краіне.

У размову зноў уступіла Мэры Бойер.

— За наша кароткае знаходжанне на Радзіме мы шмат убачылі: прыгожыя гарады, багатыя вёскі, радасных і шчаслівых людзей. Гэта ніяк не супадае з тым, што гавораць у нас. Усе людзі, з якімі нам давялося размаўляць, вельмі задаволены сваім жыццём і ўпэўнены, што ў будучым яно будзе яшчэ лепшым. Усе тут у адзін голас заяўляюць: галоўнае, каб не было ў свеце вайны. Я пагаджаюся з савецкімі людзьмі. Няхай на зямлі яшчэ існуюць краіны з рознымі эканамічнымі сістэмамі. Няхай адным больш падабаецца капіталізм, другім — сацыялізм. Кожны чалавек мае права на ўласную думку, але ніхто не мае права навязаць яе іншым слай. У ЗША ў апошні час зноў узмоцнена загаварылі аб «савецкай вайскавай пагрозе». Агрэсіўныя колы выступаюць за нарошчванне гонкі ўзбраенняў, і, на вялікі жаль асноўнай масы амерыканцаў, наш кангрэс патурае мілітарыстам. Мяне проста здзіўляе, як безадказна адносяцца яны да лёсу самой Амерыкі, да лёсу ўсяго свету. Бо кожнаму зразумела, што новая вайна можа закончыцца непараўнай катастрофай, поўным знішчэннем жыцця на зямлі. Мы пераканаліся, што ў Савецкім Саюзе ўсе людзі хочуць міру. Хочуць гэтага і большасць амерыканцаў. Дзея нашых дзяцей, дзея будучага мы павінны аб'яднаць намаганні, каб перашкодзіць прыхільнікам вайны, сарваць іх злавесныя планы. Упэўнена, што разумныя людзі заўсёды могуць мірна вырашыць любыя спрэчныя пытанні.

НА ЗДЫМКУ: суайчыннікі з ЗША ля Беларускага таварыства «Радзіма».

Што? * Як? * Чаму?

КАЛЕКТЫЎ ЗАПРАШАЕ ЛЕКТАРА

Слова «лекцыя» ў свядомасці многіх людзей цесна звязана са студэнцкім жыццём, інстытуцкімі выкладчыкамі. Але ж не толькі моладзі ўласціва жаданне многа ведаць, каб арыентавацца ў складаных з'явах рэчаіснасці. Сведчаннем гэтага з'яўляецца вялікая колькасць лекцый—754 тысячы, што прачытаны насельніцтву нашай рэспублікі толькі ў 1979 годзе. Каардынуе асветніцкую дзейнасць у Беларусі рэспубліканскае таварыства «Веды». Сюды часта прыходзяць з прадпрыемстваў, устаноў, калгасаў з просьбай прыслаць да іх лектара. Пісем такіх сотні. На кожнае з іх адрасат атрымлівае адказ, і праз некаторы час на месца выязджае эрудзіраваны спецыяліст.

Усесаюзнае таварыства «Веды» з'яўляецца добраахвотнай самадзейнай навукова-асветніцкай устаноў. Яно было створана ў 1947 годзе па ініцыятыве групы вядомых савецкіх вучоных і цяпер аб'ядноўвае 2,7 мільёна навуковых работнікаў, выкладчыкаў вышэйшых навучальных устаноў, настаўнікаў, урачоў, аграномаў, інжынераў, эканамістаў, юрыстаў, наватараў і перадавікоў вытворчасці.

Дарэчы, статутам Таварыства прадугледжваецца выплата ганарараў тым, хто чытае лекцыі па заяўках устаноў, прадпрыемстваў. Усе расходы, звязаныя з камандзіроўкай лектара ў іншы горад або населены пункт, аплачваюцца Таварыствам.

Адкуль жа бяруцца грошы на выплату ганарараў, пакрыццё розных іншых арганізацыйных расходаў? Па-першае, за лекцыі, якія Таварыства арганізоўвае і праводзіць па заяўках працоўных калектываў, плацяць прадпрыемствы і ўстановы. Да таго ж, усесаюзнае таварыства «Веды» займаецца выдавецкай дзейнасцю: яму належаць часопісы «Навука і жыццё», «Знанне—сіла», «Навука і рэлігія», «Міжнародная жизнь»; у яго распараджэнні знаходзяцца Цэнтральны лекторы, Маскоўскі планетарый, Цэнтральная політэхнічная бібліятэка, друкарня...

Цяжка назваць якую-небудзь актуальную праблему грамадскага жыцця, навукі, тэхнікі, вытворчасці, літаратуры, мастацтва, якая б не атрымала адлюстравання ў дзейнасці Таварыства. Кожны дзень больш чым 50 тысяч лектараў выступаюць у працоўных калектывах усяго Савецкага Саюза.

Структура Таварыства такая, што дазваляе вучоным трымаць сувязь з шырокімі масамі. На буйных прадпрыемствах, ва ўстановах ствараюцца і дзейнічаюць пярвічныя арганізацыі. У Беларусі іх каля 6 тысяч. Лектары пярвічных арганізацый — работнікі таго ці іншага прадпрыемства — праводзяць большасць гутарак па асноўных напрамках развіцця савецкай эканомікі, расказваюць аб падзеях у свеце. Але ж, вядома, не па ўсіх тэмах яны могуць кампетэнтна выступіць. І тады на дапамогу прыходзяць лектары раённага, абласнога, рэспубліканскага, усесаюзнага таварыстваў— спецыялісты высокай кваліфікацыі, вучоныя.

Асвятленне вялікай навуковай праблемы ў адным выступленні — справа складаная. І таму Таварыства заключае дагаворы з прадпрыемствамі на правядзенне цыклаў лекцый. Яны не заўсёды чытаюцца ў аўдыторыях, з кафедры. Вельмі папулярныя, напрыклад, гутаркі, якія праводзіць мінчанін Леанід Патаповіч. Ён сам рабочы, узначальвае рэспубліканскі савет лектараў-наватараў. Свае сустрэчы з рабочымі звычайна праводзіць у цэху, ля станка. Тут жа дэманструе новыя метады апрацоўкі дэталей. Лекцыі ж мастацтвазнаўцаў суправаджаюцца паказам дыяфільмаў, слайдаў, рэпрадукцый карцін.

Самаю шырокаю аўдыторыю слуханоў — рабочых, служачых, калгаснікаў — цікавяць не толькі «свае» ўнутраныя праблемы. У час лекцыі слухачы абавязкова задаюць лектару пытанні, якія бываюць, і не звязаны непасрэдна з тэмай яго выступлення. Калі ён не можа адразу даць кампетэнтны адказ, то параіць, да каго звярнуцца, каго запрасіць на наступную гутарку.

«ЗАХАД ШУКАЕ СЕНСАЦЫЙ...»

(ЗАЯВА СВЯШЧЭННІКА Д. ДУДКО)

У студзені 1980 года органамі дзяржаўнай бяспекі за антысавецкую дзейнасць быў прыцягнуты да адказнасці свяшчэннік с. Грабнёва Шчолкаўскага раёна Маскоўскай вобласці Д. Дудко.

Заходнія падручныя цэнтры, якія спецыялізуюцца на антысавецкіх выдумках, разгарнулі ў гэтай сувязі шумную кампанію аб «праследаваннях за веру», якія нібыта маюць месца ў СССР, і «неабгрунтаваным арышце» Дудко.

Як устаноўлена ў ходзе следства, Д. Дудко, падтрымліваючы злачынную сувязь з прадстаўнікамі замежных антысавецкіх арганізацый, перадаваў ім падрыхтаваныя паклёпніцкія матэрыялы, якія знеслаўлялі савецкі дзяржаўны і грамадскі лад і шырока выкарыстоўваліся ў правядзенні варажэй дзейнасці супраць СССР. Сам Дудко поўнаасцю прызнаў сваю віну, асудзіў сваю антысавецкую дзейнасць і адмовіўся ад яе працягу. Ніжэй публікуюцца яго заява для друку.

У студзені 1980 года я быў арыштаваны органамі дзяржаўнай бяспекі за антысавецкую дзейнасць.

Я спачатку адмаўляў сваю віну і заяўляў, што ніколі не выступаў супраць Савецкай улады, а як свяшчэннік вяду барацьбу з бязбожнасцю. Затым я зразумеў, што я арыштаваны не за веру ў Бога, а за злачынства.

У мяне і да арышту былі сумненні ў правільнасці сваіх дзеянняў, у якіх, вядома, быў закладзены не толькі рэлігійны сэнс.

Роздуму дапамаглі мне зрабіць, як і цяпер упэўнены, правільныя вывады. Я разумею, якое зло я прынес сваёй краіне і сваёй Царкве. І ў той жа час усведамляю, што, нягледзячы на мой канфлікт з законам, наколькі доўга і цяжкія да мяне адносілася Савецкая ўлада, працягла літасць да мяне, ішла мне на ўступкі, спрабуючы неаднаразова накіраваць на шлях ісціны.

Тут, дарэчы, падумаў я, што я хрысціянін, тым больш свяшчэннік, а ў Евангеллі сказана «Усякая ўлада ад бога, той, хто працівіцца ўладзе — працівіцца божаю ўстанаўленню». Вось яно і злачынства ў наяўнасці, як бы на яго ні глядзець, з рэлігійнага або дзяржаўнага пункту гледжання. Знойдзена была асноўная думка — і вось я ўжо сам сябе выкрыў у злачынстве. Далей размотаць завязаны клубок у маім жыцці становілася лягчэй, я пачаў крытычна глядзець на сваю дзейнасць.

«У чым працягнецца твая барацьба з бязбожнасцю?» — спытаў я сябе. Ты змагаешся з усякай злачыннасцю: п'янствам, хуліганствам, маральным

разлажэннем, за ўмацаванне сям'і, а тым самым і грамадства — гэта добра, але ў гэтым цябе не абвінавачваюць, з гэтым жа змагаецца і Савецкая ўлада. Ты выступаеш за праваслаўную веру, і ў гэтым цябе не абвінавачваюць. Табе ж ні разу не прапанавалі, дапусцім, адмовіцца ад веры ў Бога, больш таго, гавораць, што Царква мае патрыятычнае значэнне, у Айчынную вайну ў барацьбе за незалежнасць нашай Радзімы ўдзельнічалі як няверуючыя, так і веруючыя. Паглядзі на Рускую праваслаўную Царкву, як яна робіць. Патрыярх і ж, а не хто-небудзь, выбралі такі шлях, які ў нас цяпер. А ты спрабаваў павучаць епіскапаў, што яны не так робяць. Ці не скрываецца тут намер сутыкнуць Царкву з Дзяржавай? Разбіраюся як належыць. Успомні, як цябе і радавыя веруючыя папракалі, што ты заняўся палітыкай. Ці не сапраўды твая барацьба з бязбожнасцю ёсць проста барацьба з Савецкай уладай? Трэба было адказаць на пытанне, няхай пакуль што самому сабе, тым больш, што я раней быў судзімы за антысавецкую дзейнасць. Савецкая ўлада аднеслася да мяне гуманна — мяне вызвалілі. Але ці зрабіў я правільныя вывады з гэтага? Вядома ж, не.

У сваіх разважаннях я ішоў усё далей і далей, успамінаў тое, што я пісаў і друкаваў за граніцай. Асабліва вую трывогу выклікаў змест маіх кніг і артыкулаў. Мне было няёмка ўспамінаць тыя антысавецкія выразы, паклёп, якія былі ў іх, чырванёў, хвалілаўся, адчуваў сябе вінаватым. Няўжо ты не бачыш, што пры ўсёй тваёй добразычлівасці (дарэчы, тваю добразычлівасць таксама не ўпусцілі) ты аказаўся злосна настроеным?

Дык раскайвайся ж. Няўжо ты думаеш, што на Захадзе зразумеюць нас больш, чым мы самі? Нават хоць бы рускія, якія жывуць там. Яны даўно ўжо адарваліся ад Радзімы і мала ведаюць, што тут робіцца. Ты клянешся ў любові да свайго народа і сваёй Радзімы. Любоў не на словах выражаецца, трэба ажыццявіць на справе, перш за ўсё, ад усяго адмовіцца, што не так. Задумацца таксама, як хрысціянін, тым больш свяшчэннік: народ — гэта твой народ, з якім ты павінен жыць і дзяліць радзімай, як гаворыцца, радасці і няшчасці, а ты ўсё спрабуеш рабіць у адзіночку, адсюль твае промахі і памылкі. У адзіночку ў наш час робіць той, хто носіцца згаістычна са сваёй праўдай, не бачыць праўды іншых. Нарэшце, праўды без любові да людзей не бывае — гэта праўда жорсткай, як гаворыць рускі святы прападобны Се-

ЖИВЯ В СТЕКЛЯННОМ ДОМЕ, ОПАСНО БРОСАТЬСЯ КАМНЯМИ

СООБЩЕСТВО САМОУБИЙСТВЕННОГО РИСКА

Как свидетельствуют историки, Людовик XIV приказал выгравировать на своих пушках надпись: «Последний довод королей». В отличие от французского короля руководство Североатлантического блока, судя по всему, видит в оружии не последнее, а первое и основное средство решения международных проблем.

ОЧЕРЕДНАЯ ПОПЫТКА ДОБИТЬСЯ ВОЕННОГО ПРЕВОСХОДСТВА

Правильность такого вывода подтвердило майское заседание комитета военного планирования НАТО, к участию в котором были привлечены — в нарушение традиций — министры иностранных дел стран-участниц Североатлантического договора.

В репортаже западногерманского телевидения из Брюсселя специально отмечалось: все участники сессии продолжают придерживаться мнения о необходимости осуществления решения декабрьской сессии Совета НАТО о ракетно-ядерном «договоре». То есть о производстве и размещении на территории ряда стран Западной Европы около 600 американских ракетно-ядерных систем средней дальности. Решение это, названное в Москве провокационным, было принято, надо напомнить, несмотря на выраженную Советским Союзом готовность провести переговоры на эту тему, несмотря на готовность Советского Союза сократить количество своих ядерных средств средней дальности, расположенных в западных районах страны. Несмотря, наконец, на осуществляемый Советским Союзом по доброй воле и в одностороннем порядке вывод части своих войск и вооружений из Германской Демократической Республики.

«Евростратегические» пла-

ны Североатлантического блока — очередная попытка добиться военного превосходства над Варшавским Договором. Правильность такого вывода фактически подтвердил министр обороны США Г. Браун. Он прямо заявил: «Этот союз (НАТО — В.В.) должен добиться явного преимущества в военной области к середине 80-х годов...»

УГРОЗА ПО ВСЕМ АЗИМУТАМ

Но явная попытка достижения военного преимущества — только одна сторона медали. Есть и другая, тоже политико-милитаристская. Договор НАТО, как известно, строго ограничивает район действия этой организации Западной Европой, Северной Америкой и Атлантическим океаном севернее тропика Рака. Однако в последнее время в атлантическом семействе всех громче звучат призывы расширить «зону ответственности» блока. Натосские, и прежде всего американские, стратеги пытаются сделать «большую политику» на событиях, происходящих в сравнительно небольшом Афганистане.

Под шум антисоветской истерии Соединенные Штаты стремятся распространить свое военное присутствие на новые регионы земного шара. Делают, в частности, все от них зависящее, чтобы превратить Персидский залив в Американский. Расширяют сеть своих баз и опорных пунктов, прежде всего в районе Ближнего и Среднего Востока. Форсируют создание «корпуса быстрого реагирования», специально предназначенного для ведения локальных войн в странах «третьего мира».

Не оставлен без внимания и Старый Свет: Вашингтон на протяжении последних месяцев все активнее призывает своих младших партнеров по блоку к атлантической, а точнее, антисоветской солидарности.

Этот призыв, как показало заседание комитета военного планирования НАТО, не остался без ответа: участники

заседания согласились сделать «все возможное», чтобы западноевропейские страны НАТО приняли на себя «дополнительное бремя» — и высвободили силы США для действий в Юго-Западной Азии.

Какого рода помощи ждут США от западноевропейцев, ясно было и до заседания в Брюсселе. Достаточно вспомнить в этой связи о 20-страничном докладе, направленном несколько месяцев назад Белым домом в штаб-квартиру НАТО. Европейцам ведь в нем предложили не просто раскошелиться. Уже в этом докладе, как утверждала «Нью-Йорк таймс», содержался вывод о том, что страны, «имеющие опыт военных действий в районе Персидского залива», — Англия, например, — должны будут присоединиться к Соединенным Штатам в обеспечении там «региональной обороны». Другие союзники, вроде Западной Германии и Японии, «могли бы принять на себя обязанности в районах, расположенных ближе к ним». Для ФРГ это означает, что она должна заполнить «вакуум» в Европе, если США перебросят отсюда часть своих войск в какую-либо «горячую точку» планеты...

Брюссельское заседание показало, что Америке удалось предпринять очередные шаги по усилению военной конфронтации в Европе, фактически расширить «зону ответственности» Североатлантического договора, получить от западноевропейцев обязательство помогать Вашингтону в осуществлении функций мирового жандарма. К чему это ведет?

Старый «атлантист», бывший министр обороны ФРГ Г. Лебер, видит в НАТО «сообщество риска». Сказано со знанием дела и довольно точно. Добавить к этому можно разве только одно слово — «самоубийственного». Живя в стеклянном доме, как

давно уже подмечено, опасно швыряться камнями.

ВАРШАВСКИЙ ДОГОВОР: ДОКТРИНА — СУГУБО ОБОРОНИТЕЛЬНАЯ

Попытки такого рода, базу для которых создает политика силы и диктата, конфронтации и развязывания конфликтов, гонка вооружений, безусловно, не застанут врасплох социалистические страны. В том же мае на совещании Политического консультативного комитета (ПКК) государств-участников Варшавского Договора было прямо заявлено о готовности этой оборонительной организации и впредь «предпринимать все необходимые меры для поддержания на должном уровне своей обороноспособности».

Это — вынужденная мера. В Варшаве участники совещания ПКК ясно заявили, что они «никогда не стремились и не будут стремиться к военному превосходству», что они «неизменно выступают за то, чтобы военное равновесие обеспечивалось на все более низких уровнях, за уменьшение и ликвидацию военного противостояния в Европе». У них, со всей определенностью заявили государства-участники Варшавского Договора, «нет, не было и не будет иной стратегической доктрины, кроме оборонительной, нет, не было и не будет намерений создавать потенциал первого ядерного удара». В силу самой своей природы эти государства «не могут и не будут стремиться к созданию «сфер влияния», к установлению военного или политического контроля над какими-либо районами или международными транспортными коммуникациями».

Сказано ответственно и недвусмысленно. Самоубийственному риску вновь — в который раз — противопоставлены реализм и добрая воля.

Вячеслав БОЙКОВ.
(АПН).

Сяргей ГРАХОУСКИ

ЦІШЫНЯ

Я слухаю начную цішыню:
Чуваць, як б'ецца сэрца
птушаняці
І матылёк да зыркага агню
Ляціць і кружыцца, як на
вялікім свяце.
Звініць, звініць начная
цішыня,
З ліста на ліст скацілася
расінка,
Чуваць — каля апаленага
пня
Са скрыпам прабіваецца
асінка.
Чуваць, як зоры сінія
дрыжаць —
На небе і зямлі такая ціша!
Не хочацца ні думаць,
ні зважаць,
Што ў гэты час сейсмограф
недзе піша
Крывыя кожнага падземнага
штуршка,
Што днём і ноччу кружэцца
радары,
Што можа застаецца
паўвэршка
Да страшнага наступнага
ўдара.
А ўсё чакае сонечнага дня,
Дрыжыць раса, і роўна
сэрца б'ецца.
Няхай у ясным небе
цішыня
Заўсёды цішынёю
застаецца.
Фотаэцюд А. БІРЬЛКІ.

рафім Сароўскі. А любоў да людзей — гэта адначасова і любоў да Бога. Хто гаворыць, што любіць Бога, а ненавідзіць брата свайго — хлусня ёсьць, — гаворыць евангеліст Іаан Багаслоў. Дык зразумей жа, што табе трэба рабіць. Не дзе-небудзь, а тут, у Савецкім Саюзе, суджана жыць табе Богам. І калі нават самае нязначнае выпадкова не бывае, тым больш не выпадкова тое, што ты тут жыеш. І трэба не дзе-небудзь насіцца ў марах, а знаходзіцца тут, робячы для ўсіх карысную справу.

Удмайся і ў тое, як робіць наша Руская праваслаўная Царква. Выхоўваючы людзей маральна, яна выдэбарыць за мір, які нам цяпер так ўсім патрэбен, паглядзі, колькі варожці ва ўсім свеце, як лязгае зброяй адміністрацыя Картэра, пагражаючы братазбойчай вайной і выклікаючы абурэнне і пратэст усіх народаў сваімі агрэсіўнымі задумамі.

Яшоў і ішоў, крок за крокам перабраючы тое, што я рабіў. Нарэшце, паглядзі, што з тваіх твораў у першую чаргу друкуе Запад, што спрабуе перадаваць па радыё. Вазьмі хоць бы сваю газету-пропаганды «У свеце пераўтварэння». Абавязкова тыя выпадкі, якія знеслаўляюць нашу краіну. А ў газеце тваёй трапляўся матэрыял і неправараны. Няўжо твая пісьменніцкая ганарыстасць усё перакрывае? Ты думаеш, ім ты патрэбен? Вось табе пісалі ўжо тыя, хто паехаў туды і расчараваўся ў тым ладзе жыцця: Запад шукае сенсацый,

ён забаўляецца табой, пагуляўшы, выкіне, ужо і цяпер на цябе там апалчыліся. Дык каму ж ты служыш? Разумееш цяпер? На месцы, гавораць, камень абрастае, а ты ў сваім уяўленні носішся дзесьці, не бачыш, што робіцца ў краіне.

І мне не было чаго сказаць самому сабе.

Я бачыў, што падаўся вяшчанню тых прапагандысцкіх галасоў, якія накіраваны на падрыў нашага ладу, і не ўбачыў таго, што робіцца ў нас у краіне на самай справе для шчасця народа.

Больш таго, лічачы сябе членам Рускай праваслаўнай Царквы, не хацеў ісці з ёю ў нагу, забываючы пра тое, што наша Царква імённа робіць тую справу, якая ёй патрэбна.

Я адмаўляюся ад таго, што я рабіў, расцэнваю сваю так званую барацьбу з бязбожнасцю як барацьбу з Савецкай уладай.

Мая дзейнасць набыла антысавецкі характар яшчэ больш і таму, што яна спачатку падагравалася, а затым па сутнасці і накіроўвалася заганіцай. Атрыманьня ад мяне карэспандэнтам газеты «Нью-Йорк таймс» К. Рэнам, амерыканскім прафесарам А. Р. Небальсіным, архіепіскапам Брусельскім і Бельгійскім Васіліем і іншымі замежнымі грамадзянамі паклёпніцка матэрыялы выкарыстоўваліся ў варожай прапагандзе супраць нашай Дзяржавы. Я і раней не быў паклоннікам

заганіцы і цяпер перакананы, што іншаземцы, умешваючыся ў нашы ўнутраныя справы, акрамя шкоды, нам нічога не прыносяць.

Асабліва гэта стала ясна мне пасля таго, як у красавіку 1979 года да мяне на кватэру з'явіліся прадстаўнікі так званага «Міжнароднага хрысціянскага руху за свабоду веры» грамадзянін Даніі Філкаў Фолке і грамадзянка Аўстрыі Філкава Марыя, якія падбухторвалі мяне і былых маіх аднадумцаў да збору і перадачы за рубж паклёпніцкай інфармацыі аб становішчы веруючых у СССР і абмяркоўвалі пытанні аб неабходнасці сумесных варажых дзейняў у перыяд Алімпіяды-80 у Маскве, у прыватнасці, па больш актыўнаму выкарыстанню антысавецкіх зарубежных радыёстанцый, нелегальнаму ўвозу ў Савецкі Саюз рознай літаратуры, правядзенню маніфестацый і пратэстаў у сувязі з нібыта маючымі месца парушэннямі правоў грамадзян у нашай краіне. Убачыўшы, што місія Філкавых носіць яўна падрыўны характар, я ў чэрвені таго ж года ўхіліўся ад удзелу ў сустрэчы з членам парламента Англіі Д. Аткинсанам, які прыехаў у Маскву з такімі ж мэтай. У далейшым я адмаўляюся ад незаконнай сувязі з заганіцай.

Я таксама хачу заявіць, што адракаюся ад напісаных мною паклёпніцкіх кніг і артыкулаў і, як аўтар, забараняю іх далейшую публікацыю.

Я напісаў пісьмо Патрыярху, якому расказаў, што было і што адбылося

са мной, папрасіў у яго прабачэння і прыняцця мяне, як нованароджанага, у лік сваіх саратнікаў, дапусціць працаваць на карысць сваёй Царквы і сваёй Радзімы.

Адмовіўшыся ад сваёй антысавецкай дзейнасці і ад няправільных дзеянняў у адносінах да Рускай праваслаўнай Царквы, я хачу звярнуцца і са словам да сваіх былых аднадумцаў.

Мы жывём на савецкай зямлі і павінны прытрымлівацца законаў сваёй краіны. Невыкананне яе законаў перш за ўсё наносіць шкоду нашай краіне, раз'ядноўвае нашы ўнутраныя сілы, прыносіць нікому не патрэбныя пакуты. Трэба думаць не толькі пра сябе, але і пра нашы сем'і, пра тых, хто ідзе з намі побач, бо лёгка апынуцца на становішчы адшчапенца. Гэта слова балоча б'е па самалобству, але трэба ў гэтым прызнацца. Цяпер, калі ёсць небяспека звонку, нам усім неабходна аб'яднацца і рабіць адну справу са сваёй уладай і сваім народам, якія нам дадзены Богам і перад якімі мы ўсе ў адказнасці.

Гэта пісьмо ў друк я напісаў з той мэтай, каб вакол майго імя больш не ўзнімалася антысавецкага шуму. Я хачу ціха і скромна, як верны сын Рускай праваслаўнай Царквы і як верны сын сваёй Айчыны, рабіць справу, ад якой не прыйшлося б раскайвацца.

Свяшчэннік Д. ДУДКО.
5 чэрвеня 1980 года.

НОВЫЯ РАБОТЫ ЛАТЫШСКАГА МАСТАКА

НА МЕДАЛЯХ— БЕЛАРУСКІЯ ГУМАНІСТЫ

Калі наведаць выстаўкі латышскіх мастакоў, якія вельмі часта праводзяцца ў Рызе, то абавязкова можна ўбачыць і творы маладога скульптара Яніса Струпуліса. Яніс працуе многа і натхнёна. Яго работы экспанаваліся на ўсесаюзных, замежных выстаўках. Галоўнае месца ў яго творчасці займае медальернае мастацтва. Ім ён пачаў займацца ў 1975 годзе і за гэты час выканаў больш за сто медалёў, якія прысвяціў дзеячам гісторыі і культуры не толькі Латвіі, але і іншых рэспублік СССР і замежных краін. Апошнім часам мастак працуе пераважна над серыямі медалёў. Вось некаторыя з іх — «Латышскія дзеячы культуры», «Мастакі Еўропы XX стагоддзя», «Гісторыя развіцця спорту», «Японскія мастакі». І адна з каштоўных для беларусаў — серыя «Беларускія гуманісты XVI—XVII стагоддзяў». У яе ўваходзяць медалі, прысвечаныя слаўным сынам беларускага народа эпохі Рэнесанса Сімяону Полацкаму, Мялецію Смарыцкаму, Сымону Буднаму, Васілю Цяпінскаму і Францыску Скарыне. Яны экспанаваліся ў Рызе на мастацкіх выстаўках у канцы мінулага года. Дарэчы, медаль Францыска Скарыны адразу пасля выстаўкі набыў Рыжскі музей медыцыны імя Паўла Страдыня. Серыя медалёў «Беларускія гуманісты XVI—XVII стагоддзяў» — гэта невялікая галерэя мініяцюрных рэ-

льефных партрэтаў, адлітых з бронзы. Складана было працаваць над гэтай серыяй. Карыстацца прыйшлося не фотаздымкамі ці натурнай лепкай, а рэпрадукцыямі са старых гравюр. Асабліва шмат клопатаў было з партрэтамі Сымона Буднага, таму што гісторыя, на жаль, захавала адзіны і даволі нікчэмны тагачасны малюнак — шарж на асветніка.

Творчасці Яніса Струпуліса больш блізкія традыцыі класічнага медальернага мастацтва з яго дэталізаванай лепкай форм, з строгай і яснай выразнасцю малюнка. Яшчэ характэрна для яго працы дакументальнае адлюстраванне асоб і іх эпохі. Мастак не ўводзіць стылізаваную ў свае мініяцюры, аднак на апошніх яго працах відаць цікавыя пошукі новых сродкаў мастацкага выяўлення. Напрыклад, у традыцыйны круг медалёра Сімяона Полацкага ўведзены квадрат, у які кампазіцыйна ўпісваецца не ўся галава асветніка, а толькі характэрныя рысы твару, імя, прозвішча і даты жыцця. Гэты медаль можна назваць адным з найбольш удалых твораў.

Цікавая па задуме мініяцюра Васіля Цяпінскага, дзе адчуваецца яснасць форм і чыстата выканання. Мастак адмовіўся тут ад наяснення тэксту па кругу, што характэрна для большасці папярэдніх яго работ, а змясціў надпіс па прамой лініі пад партрэтамі. Гарманічную сувязь мае ў медалі старабеларускі шрыфт з партрэтамі Цяпінскага ў сярэньвяковым адзенні. Гэта адразу ўводзіць гледача ў тую далёкую эпоху.

Добрае папаўненне атрыма-

ла Скарыніяна. Медалі з двухбаковым адлюстраваннем, прысвечаныя беларускаму першадрукару, таксама можна назваць удачай Яніса Струпуліса. З аднаго боку змешчаны партрэт Скарыны, створаны па яго аўтапартрэце з гравюры, і ўпісаныя па кругу скарынінскім шрыфтам імя і прозвішча. На другім баку жнец за працай, фрагмент з гравюры кнігі Ф. Скарыны «Руф». Усё выканана проста, манальна, мае глыбокі сэнс.

Цікавым, але, на маю думку, меней удалым атрымаўся медаль Мялеція Смарыцкага. Па памерах ён намнога меншы за вышэй памянёныя. Па краю яго ёсць абручык, што трохі нагадвае манету. Па ўсім кругу ідзе надпіс, партрэт — у сярэдзіне. Тып шрыфта сучасны, ад гэтага ўнікае некаторая графарэтнасць.

Увогуле серыя медалёў «Беларускія гуманісты XVI—XVII стагоддзяў», выкананая латышскім скульптарам, уяўляе несумненную мастацкую каштоўнасць і сведчыць аб тым, што мастака цікавіць гісторыя культуры братняга беларускага народа, якую ён праз творы імкнецца данесці сваім землякам у Латвіі.

Вячка ЦЕЛЕШ.

НА ЗДЫМКАХ: работы Яніса СТРУПУЛІСА.

* «Голас Радзімы» неаднойчы звяртаўся да творчасці Яніса Струпуліса. Гэтыя ж нататкі належыць нашаму земляку з Гродзеншчыны, мастаку, які жыве і працуе ў Рызе.

ЦІ МОЖНА ВYZНАЧЫЦЬ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫ РЭАЛІЗМ?

Калі б было праведзена апытанне на тэму: што такое рамантызм, рэалізм або мадэрнізм? — то нават у асяроддзі людзей, якія маюць непасрэдныя адносіны да культурнага працэсу, на яго адказалі б далёка не ўсе. Выдатна ведаючы, пра што ідзе гутарка, маючы ўяўленне аб названых пlynях, яны тым не менш не маглі б даць ім вызначэнне.

У гэтым няма нічога дзіўнага. Стары афарызм гаворыць: вызначыць — значыць абмежаваць. Правільнае такое сцвярджанне і ў адносінах да літаратуры. Літаратура і мастацтва — не арыфметыка і геаметрыя. Два на два тут не заўсёды чатыры, а фармулёўкі далёка не вычэрпваюць прадмет, бо формула не можа поўнасна растлумачыць творчасць.

Цяпер пакінем гэтыя азбучныя ісціны і прайдем да пытання, пастаўленага ў загаловку нашага артыкула. Калі задаецца пытанне што такое сацыялістычны рэалізм і гучыць адказ: пачытайце Горкага, Маякоўскага, Шалахава, то на тварах запытаўшых з'яўляецца нярэдка выраз расчаравання. Яны хочуць атрымаць рэцэпт, забываючы, што па рэцэптах літаратура не ствараецца. Формулы, што вызначаюць літаратурныя пlynы, павінны садзейнічаць выпрацоўцы ўяўленняў аб літаратуры. Жывыя ж адносіны да мастацтва даюцца чалавеку самім мастацтвам, гэта значыць творамі.

Можна ведаць вызначэнне рамантызму, але, не чытаючы Байрана, Шэлі, Гофмана, меркаваць аб ім было б лёгкадумна. Можна праштудзіраваць тамы даследаванняў аб рэалізме, але без знаёмства з творамі Стэндала і Талстога, Дастаеўскага і Бальзака разважаць аб гэтым напрамку было б вялікай саманадзейнасцю. Каб меркаваць аб мастацтве сацыялістычнага рэалізму, трэба пачынаць не з

яго вызначэння, а з яго твораў. Так будзе больш правільна і лагічна.

Сацыялістычны рэалізм — асноўны метада савецкага мастацтва і літаратуры. Ён ніколі не быў і не можа быць выключна савецкай з'явай. Гэта з'ява міжнародная. Дастаткова назваць толькі такіх яго прадстаўнікоў, як датчанін Марцін Андэрсен-Нэксэ, немец Бэртальд Брэхт, чыліец Пабла Нэруда, бразілец Жоржы Амаду, француз Луі Арагон...

Ён уключае ў сябе такія паняцці, як **праўда жыцця і адлюстраванне рэчаіснасці ў яе рэвалюцыйным развіцці**. Гэта рэалізм, апладатвораны сацыялістычнымі ідэямі.

Звернемся, аднак да першакрыніцы. Адзін з герояў рамана сучаснага савецкага пісьменніка С. Залыгіна «Камісія» гаворыць:

«Што такое праўда? Адзін яе разумее так, другі — зусім па-свойму, а дзе і ў чым яна ў сапраўднасці? Яна ёсць толькі ў тым, што добра і справядліва для народа, гэта значыць для большасці чалавецтва».

Своеасаблівае сацыялістычнае рэалізму заключаецца ў тым, гаварыць М. Шалахаў пры ўручэнні яму Нобелеўскай прэміі, што ён вызвае светлапогляд, які не прымае ні сузіральнасці, ні адыходу ад рэчаіснасці, кліча да барацьбы за прагрэс чалавецтва, дае магчымасць спасцігнуць мэты, блізкія мільёнам людзей, асвятліць ім шляхі барацьбы.

Мастацтва сацыялістычнага рэалізму не вызначыць у двух словах. Такое вызначэнне было б сапраўды абмежаваннем. Таму што ён убірае ў сябе ўсё, што не ваража грамадскаму і мастацкаму прагрэсу, што не супрацьстаіць сацыялістычнай ідэалогіі і не звязана з распадам мастацтва. Таму што гэта мастацтва творчасць, якая няспынна развіваецца і ўзбагачаецца.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

Адна са своеасаблівых бібліятэк свету знаходзіцца ў Інстытуце гісторыі Акадэміі навук Таджыкской ССР (адной з 15 саюзных рэспублік, што ўваходзяць у СССР). У яе фондах 500 эпіграфічных надпісаў, а таксама звыш 5 тысяч сярэньвяковых манускрыптаў. Пачатак ёй паклаў 26 гадоў назад Ахрор Мухтараў, цяперашні член-карэспандэнт АН Таджыкістана, загадчык сектара гісторыі сярэньніх вякоў Інстытута гісторыі. Нядаўна ён вярнуўся з чарговай экспедыцыі з новымі трафеямі.

лю, скідвалі ў рэкі, разбівалі на часткі.

Тым больш каштоўныя ўцалелыя і знойдзеныя «каменныя кнігі». Яны далі вучоным багаты матэрыял па палітычнай гісторыі, сацыяльных і эканамічных адносінах, ідэалогіі, дазволілі ўнесці карэктывы ў гістарычныя даследаванні. Гэтыя помнікі дапамаглі больш дакладна і поўна меркаваць аб жыцці і звычаях продкаў таджыкаў, падарылі філолагам шмат тэкстаў, не скажоным самавольствам перапісчыкаў, вершаваных твораў, аўтараў якіх яшчэ трэба вызначыць.

Надпісы на камянях, а таксама больш як пяць ты-

ЗЫРАЛЬНІК АЎТОГРАФАЎ БАБУРА ПРАЦЯГВАЕ ПОШУК

«КАМЕННЫЯ КНІГІ»

Адзін з нашчадкаў крыва-жэрных і магутных Цімурыдаў, улада якіх у XIV стагоддзі распаўсюджвалася ад Каўказа да Індыі, прагне да славы Захірэдзін Мухамед Бабур (1483 — 1530) наўрад ці думаў аб гістарычнай папулярнасці, калі пакінуў свой аўтограф на непрыкметным камені ў глухім горным кутку Таджыкістана. Там ён хаваўся ад ворагаў, строіў планы рэстаўрацыі зрынутага трона Цімурыдаў. Назвай ён стаў заснавальнікам дынастыі Вялікіх Маголаў і правіцелем Індыі і Узбекістана, аўтарам бессмертнай «Кніга Бабура», якая ўвайшла ў скарбіцу літаратуры Усходу.

...Малады аспірант, загадчык рукапіснага аддзела нацыянальнай бібліятэкі імя Фірдаўсі ў Душанбэ (сталіца Таджыкістана), Ахрор Мухтараў нядарна ўяўляў сабе жыццёвы шлях Бабура, усё глыбей унікаючы ў арабскую вязь аднаго са спісаў «Бабур-наме».

Таму ж, 26 гадоў назад, Мухтараў пабываў у вярхоўях ракі Зераўшан (Центральны Таджыкістан), прайшоў па галавакружных сцежках да месца, што даволі падрабязна апісаны падзішхам Індыі, і стаў першаадкрывальнікам адзінага да гэтага часу аўтографа Бабура. На камені рукой першага з вялікіх Маголаў былі высечаны вершы класіка персідска-таджыкской літаратуры Саадзі: «Ля гэтай крыніцы многія, як мы, адпачывалі і пайшлі, каб (навекі) закрыць свае вочы, але не забралі (яе) з сабой у магілу».

— Унікальны эпіграфічны помнік з вярхоўяў Зераўшана, а разам з ім яшчэ некалькі камянёў з надпісамі старажытных каліграфічных пакаленняў пачатак своеасаблівай бібліятэцы, — расказвае 55-гадовы член-карэспандэнт Акадэміі навук Таджыкістана Ахрор Мухтараў. — Цяпер у гэтым зборы, які захоўваецца ў Інстытуце гісторыі нацыянальнай Акадэміі навук у Душанбэ, — 500 «гаворачых» камянёў. Іх асноўная частка датуецца XI—XVI стагоддзямі. У далейшым традыцыйнае мастацтва таджыкскіх горцаў, якія наносілі каліграфічныя надпісы на скалы, камяні, надмагільныя пліты, практычна знікла.

І ўсё ж эпіграфічныя помнікі ўнеслі ў гісторыю Сярэньнявоўя больш яснасці, чым загадак. Гэта быў час, калі цераз Сярэдняю Азію адно за другім праходзілі полчышчы заваўнікаў. Яны не пашкадавалі ні адну з выдатных бібліятэк, аб якіх да нашага часу дайшлі толькі ўскосныя ўпамінанні. Нават камяні з надпісамі варвары закопвалі ў зям-

сiach манускрыптаў, сабраных у калекцыі Інстытута, сталі ключамі да гістарычнага мінулага не адной толькі гэтай горнай рэспублікі. У шэрагу многіх археалагічных знаходак эпіграфічныя помнікі надаюць, у прыватнасці, усё больш выразны абрысы гіпотэзе аб вытоках Індаўрапейскіх народаў, аб іх міграцыі.

Геаграфія навуковага пошуку таджыкскіх даследчыкаў пастаянна расшыраецца. Яны працуюць у цесным кантакце з вучонымі іншых рэспублік СССР. Нядаўна ў Душанбэ прыйшла фотакопія надпісу на камені, знойдзеным у Сібіры. Ахрор Мухтараў цяпер расшыфроўвае тэкст, два апошнія радкі якога напісаны на таджыкской мове. Надпіс датуецца 1194 годам. Звароты за дапамогай, парадаў не адзінакавыя, і ў гэтым прызначэнне Інстытута гісторыі Акадэміі навук Таджыкістана як навуковага цэнтру па вывучэнню эпіграфічных помнікаў.

Калі камень Бабура з цяжкасцю могуць падняць двое мужчын, то з апошняй экспедыцыі Ахрор Мухтараў прывёз, бадай, самы мініяцюрны экзэмпляр вялікай калекцыі Інстытута. Гэта сярэньнявоўная гема з чырвонага паліраванага сердаліка. На адным яе баку — прыгожае стылізаванае адлюстраванне каня, на другім — надпіс куфічным алфавітам, які адносіцца да старажытнай разнавіднасці арабскай пісьменнасці.

Другі мініяцюрны шэдэўр, аб якім вучоным яшчэ варта будзе сказаць сваё слова, — гема з горнага крышталю. Яе ўзрост — не менш як дзве з палавінай тысячы гадоў. На празрысты камень рука старажытнага ўмельца з выдатным майстэрствам нанесла рэльефны профіль маладога мужчыны. Адлюстраванне не пакідае амаль ніякіх сумненняў, што гема трапіла ў Таджыкістан са Старажытнай Элады або Рымскай імперыі.

— У мяне часам пытаюцца, — гаворыць Ахрор Мухтараў, — як мне ўдаецца кожны раз вяртацца з пошуку з новымі трафеямі. Сакрэт просты: я прыходжу да жытхароў горных паселішчаў і тлумачу ім, чаго шукаю. Людзі заўсёды дапамагаюць: нярэдка прыносяць старажытныя вырабы з каменю, бронзы, аддаюць старадаўнія манеты, кнігі і дакументы.

Я заўсёды гавару сваім маладым калегам: звяртацца за дапамогай да людзей, яны ведаюць у роднай акрузе кожны камень, кожны ледзь прыкметны ўзгорчак, і тое, што яны вам могуць прынесці, часам раскрывае адну новую старонку ў гісторыі мінулых стагоддзяў.

Юрый ЗЕМЕЛЬ.

«ДАЦЬ У МАСТАЦКІХ ВОБРАЗАХ КАРЦІНУ
РАЗВІЦЦЯ ЧАЛАВЕЧАГА ГРАМАДСТВА...»

ЁН ПОБАЧ З НАМІ

Кузьма Чорны (Мікалай Карлавіч Раманоўскі) уваходзіў у літаратуру так, як і большасць яго аднагодкаў — сыноў беларускай вёскі, абуджаных рэвалюцыяй да свядомага творчага жыцця. Радасць і захапленне зменамі, адчуванне нябачаных жыццёвых перспектыв, вера, што ўсё ліхое адыдзе ў нябыт, надзея на вялікае духоўнае адраджэнне беларускага народа пасля вякоў уціску і прымусу — вось што вызначае пафас і тэматыку іх творчасці.

Творчасць Чорнага, як і іншых маладых пісьменнікаў, была свядома падпарадкавана мэтам выхавання новага чалавека, аднак сваю мастакоўскую задачу маладнякоўцы разумелі досыць прыблізна, перш за ўсё бачылі ў літаратуры сродак агітацыйнага ўздзеяння на сучасніка. Адсюль нарадзілася імкненне ўключыць у вусны персанажа ідэю-лозунг, прымусяць яго гаварыць дэкларацыйна, з разлікам не на ўспрыманне асобнага чалавека, чаго вымагае спецыфіка чытання, а на масу.

Але ўжо ў адным з самых ранніх апавяданняў — «На граніцы» — побач з агульнапрынятым на паверхню выразна прабіваецца сваё ўласнае, запаветнае, чорнаўскае, што паступова ўсё больш будзе вылучаць яго з гортны аднагодкаў, спрыяць фарміраванню самабытнага мастацкага таленту: у пейзажных замалёўках, у жывой моўнай стыліі, у назвыклад шырынні думак і пачуццяў маладога аўтара шчэ на пачатку дарогі адчуваецца рука будучага майстра.

У 20-я гады незвычайна хутка ідзе пасталенне беларускай літаратуры, і адным з тых, хто найбольш заўзята рухаў яе наперад, быў Кузьма Чорны. Усяго некалькі гадоў спатрэбілася яму, каб не толькі паскораным шляхам прайсці перыяд творчага самавызначэння, але і адважыцца ажыццявіць грандыёзную задуму, якая, паводле яго слоў, заключалася ў тым, каб «даць у мастацкіх вобразах карціну развіцця чалавечага грамадства ад прыгонніцтва да бясклавага грамадства». Да гэтага часу ён ужо са сваімі духоўнымі пабрацімамі выйшаў з цесных для іх рамак «Маладняка» і стаў натхняльнікам і старшынёй згуртавання «Узвышша», якое сваёй стратэгічнай задачай лічыла стварэнне літаратуры, «што ўбачаць вякі і народы».

Кожны год, кожны твор гэтага часу — этап не толькі ў творчасці пісьменніка, але і ў развіцці ўсёй беларускай про-

зы, паказчык інтэнсіўнага асваення ёю новых жанравых, ідэйна-тэматычных і мастацкіх даяглегідаў.

Свой першы раман «Сястра» Чорны стварае на матэрыяле гарадскога жыцця, з першага заходу здолеўшы і тут адкрыць непаўторную нацыянальную стылію, якая так арганічна і паўнакроўна заяўляла пра сябе ў апавяданнях пра вёску. Твор гэты — пра пошук маладой беларускай інтэлігенцыяй свайго месца ў жыцці, пра абавязак чалавека перад Радзімай, часам, іншымі людзьмі, перад самім сабой нарэшце. З палемічнай вастрынёй вырашаюцца тут многія маральныя праблемы, перш за ўсё праблема чысціні адносінаў паміж людзьмі ў новым грамадстве, павагі да пачуццяў, волі і думкі асобнага чалавека.

Наватарскі вобраз рабочага чалавека Панкрата Малюжыча пры ўсёй сваёй мастацкай макументальнасці, з'яўляецца най на традыцыйны тагачаснага жывапісу і скульптуры, успрымаецца як жывы персанаж, моцна заглыблены ў свой беларускі грунт. Другі раман Чорнага — «Зямля» — уяўляе сабой нібы наяву перанесенае на паперу жыццё людзей з іх зямнымі радасцямі і болямі, трывогамі і спадзяваннямі, клопатамі і расчараваннямі. Моцнае лірычнае пачуццё замілаванасці да роднай зямлі, да простага чалавека-працаўніка на ёй з'яўляецца вызначальным для паэтыкі гэтага рамана. Такі прыныцп бачання жыцця пазней, ужо на новым эстэтычным вітку развіцця літаратуры і на новым жыццёвым матэрыяле, з новай сілай загучыць у слаўтай «Палескай хроніцы» І. Мележа.

Кузьма Чорны, такім чынам, увесь час шукаў і знаходзіў сабе і ўсёй літаратуры новыя магчымасці мастацкага слова, пракладваў яму новыя шляхі.

Побач з названымі раманамі 20-х гадоў з'яўляецца апавесць «Лявон Бушмар», дзе пісьменнік сродкамі вялікага мастацкага абагульнення

здолеў стварыць тыповы вобраз закаранелага індывідуаліста-ўласніка, які калечыць жыццё сабе і іншым.

Паралельна з творамі буйной жанравай формы пішаца шмат апавяданняў, і амаль кожнае з іх — адкрыццё чагосьці новага ў жыцці і чалавеку, выпрабаванне новых сродкаў і магчымасцей мастацкага слова, іх узбагачэнне і пашырэнне.

У 30-я гады пісьменнік імкнецца да глыбейшага паказу чалавека ў сувязі са сваім часам, з сацыяльнымі абставінамі жыцця, з гісторыяй.

Стаць вялікім мастаком слова, Грамадзянінам Беларусі яму перш за ўсё дапамагло глыбокае разуменне душы канкрэтнага чалавека і маштабная думка пра лёс роднага народа на трагічных скрызжах гістарычнага мінулага, клопат пра яго будучыню. Менавіта з гэтага вырастала настойлівае імкненне творчасцю спрыяць разнаволенню чалавека і ўсёй нацыі ад векавой прыніжанаці, абуджэнню ў людзей пачуцця высока ўсвядомленай годнасці. Слова пісьменніка прызначалася народу, якога нельга будзе ні ў фізічным, ні ў духоўным сэнсе паставіць на калені, прымусяць самаадрачыся і стаць прыслужнікам чужынцу. Кузьма Чорны верыў у свой народ, і народ з годнасцю апраўдаў гэтую веру перш за ўсё і больш за ўсё ў часіну найвялікшага выпрабавання.

«Заўсёды жыла і жыць будзе Беларуская зямля! Заўсёды жыві і жыць будзе Вялікі Беларускі народ! Жыві і жыць будзе на сваёй зямлі як гаспадар!» — з глыбокай верай і цвёрдым перакананнем высякаў пісьменнік палыміяны радкі ў самым пачатку Вялікай Айчыннай вайны, радкі, якія могуць стаць эпіграфам і да будучага лёсу нашага народа.

Побач з публіцыстыкай, якая цалкам была падпарадкавана надзвычайнаму змаганню з фашыстамі, Чорны ў гэты ж час піша раманы, апавесці, у якіх вырашае глабальныя мастацкія і філасофскія праблемы.

Заўчасная смерць, на вялікі жаль, перапыніла яго надзвычай патрэбную для развіцця роднай літаратуры, для яе выхаду на перадавыя духоўныя рубяжы працы, аднак тое, што здолеў і паспеў зрабіць Кузьма Чорны, трывала ўвайшло ў культурны набытак Беларусі.

«Кузьма Чорны, — як слушна пісаў з нагоды юбілею літаратуразнавец М. Тычына, — менш за ўсё з'ява мінулага. Мы ідзем не толькі ад Чорнага, але і да Чорнага. Ён чакае нас наперадзе».

Ён і сёння побач з намі!

Яўген ЛЕЦКА.

У мінскім скверы імя Янкі Купалы прайшло традыцыйнае свята паззіі, прысвечанае жыццю і творчасці слаўтага беларускага песняра. Ля помніка паэту сабраліся гасці і жыхары сталіцы — прыхільнікі таленту Я. Купалы. Тут выступілі паэты Сяргей Грахоўскі, Мікола Хведаровіч, Эдзі Агняцвет, Мікола Аўрамчык, Уладзімір Някляеў, аўтар помніка — скульптар Анатоль Анікейчык.

Потым перад удзельнікамі свята выступілі самадзейныя артысты і студэнты тэатральна-мастацкага інстытута.

НА ЗДЫМКАХ: выступае пляменніца песняра захавальніца фондаў Літаратурнага музея Янкі Купалы Ядвіга РАМАНОўСКАЯ; танцуе дзіцячы ансамбль Палаца культуры Бельсаўпрофа «Равеснікі».

Фота А. ЛУЖНИКА.

ТВОР БАБРУЙЧАНИНА Ў ПОЛЬШЧЫ

У Варшаве экспанавалася выстаўка «Сучасны жывапіс і скульптура ў СССР». Пачатак яе работ быў прымеркаваны да традыцыйнага Дзён савецкай культуры ў Польскай Народнай Рэспубліцы.

Сярод твораў сусветна вядомых М. Сар'яна, К. Юона, К. Пятрова - Водкіна, П. Канчалюскага, А. Дайнекі, М. Андрэева і іншых карыфееў савецкага мастацтва была выстаўлена і карціна бабруйчаніна, члена Саюза мастакоў БССР Эдуарда Белагу-

рава «Дзеці вайны».

Польскі часопіс «Перспектывы» ў адным з апошніх нумароў змясціў рэцэнзію і некалькі фотаздымкаў з выстаўкі. Надрукавана і рэпрадукцыя палатна Э. Белагурава. Адзначана карціна і ў нататках крытыкай.

Экспазіцыю работ савецкіх мастакоў аледзелі ўжо тысячы варшавян і гасцей сталіцы. У чэрвені выстаўка дэманстравалася ў адным з буйнейшых індустрыяльных гарадоў Польшчы — Лодзі.

ВЕРНІСАЖ ЛЕНІНГРАДСКАГА МАЙСТРА

У трывозе, не адчуваючы холаду зімовага дня, застыла ля ваколіцы жанчына. Яе позірк скіраваны на бязмежную заснежаную раўніну. Там, на прасёлку, яшчэ відаць спіны адыходзячых на фронт мужчын. Разам з імі крочыць роднымі палямі і яе сын — адзіная надзея і ішчасце. «Маці, год 1941» — гэта палатно прыцягвае ўвагу наведвальнікаў выстаўкі правадзейнага члена Акадэміі мастацтваў СССР, на-

роднага мастака РСФСР Б. Угарова. Экспазіцыя, якая ўключае каля 200 жывапісных работ і графічных лістоў ленінградскага майстра, разорнута ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

Сярод прадстаўленых твораў — палотны «Дэкрэт аб зямлі», «За зямлю, за волю», шматлікія пейзажы Пскоўшчыны і Валасодчыны, партрэты, графічныя цыклы аб Ленінградзе, Венецыі, Рыме.

ДВАЦЦАЦЬ ГАДОЎ З ПЕСНЯЙ

Харавому калектыву торфапрадпрыемства «40 гадоў Кастрычніка» Лідскага раёна споўнілася дваццаць гадоў. За гэты час самадзейныя спевакі сталі добрымі сябрамі аматараў народнай песні на прадпрыемствах і ў гаспадарках раёна. Калектыв — неаднара-

зовы прызёр раённых і абласных аглядаў-конкурсаў, выступаў у Мінску, Гродна, іншых гарадах і вёсках рэспублікі.

Свой дзень нараджэння хор адзначыў прэ'мерай новай канцэртнай праграмы, у якую ўвайшлі беларускія, рускія, украінскія народныя песні, іншыя творы.

«АБ МІРЫ І ВАЙНЕ»

Так называецца альбом народнага мастака БССР Я. Зайцава, які выйшаў у Маскве ў выдавецтве «Советский художник». У ім — рэпрадукцыі карцін «Парад беларускіх партызан у Мінску», «Па-

хаванне героя», «Трывожнае юнацтва», «Вечар на Проні», іншыя творы жывапісца.

Складальнік і аўтар тэктэй альбома — вядомы мастацтвазнаўца і графік П. Герасімовіч.

ПАМЯЦІ ПАЭТАЎ

Савет Міністраў БССР прыняў пастанову аб увекавечанні памяці вядомых беларускіх паэтаў Анатоля Астрэйкі (Акіма Пятровіча Астрэйкі) і Антона Пятровіча Бялевіча.

Імя А. Астрэйкі, аўтара вершай і песень, якія палюбіліся народу, прысвоена Капыльскай

цэнтральнай раённай бібліятэцы Мінскай вобласці. У горадзе Капылі хутка з'явіцца вуліца, якая будзе называцца імя паэта.

Імя Антона Бялевіча будзе названа адна з вуліц гарадскога пасёлка Узда Мінскай вобласці.

Ансамбль цымбалістаў з калгаса «Новы быт» Мінскага раёна.

Фота У. КРУКА.

18 ЧЭРВЕНЯ У МІНСКІМ ЦЫРКУ ПАЧАЎСЯ ПАКАЗ

НОВАЙ, АЛІМПІЙСКОЙ, ПРАГРАМЫ

МЯДЗВЕДЖЫЯ ПАСЛУГІ

У наш прагматычны век, калі не вераць у чуды, здавалася б, цяжка здзівіць людзей чым-небудзь новым, незвычайным. Яно і зразумела: чалавек выйшаў у адкрыты космас, спасцігае мову дэльфінаў... І ўсё-такі... Паглядзіце на людзей, калі на манежы выступаюць мядзведзі: на тварах адбіваецца ўся гама пачуццяў — ад недаверу да захаплення. Назат карэктныя і выхаваныя японскія журналісты ў час гастроляў савецкага цырка ў Краіне Узыходзячага Сонца прасілі ў дрэсіроўшчыка дазволу правесці, ці не хаваецца пад шкурай асістэнт.

...Мужык у даматканай белай кашулі са сціплым беларускім арнамантам паправіў на галаве брыль, аглядзеў прысутных і голасна аб'явіў:

— Мус'ю і мадамы! Пані і пані! Зараз перад вамі выступіць самы разумны з усіх звяроў, якіх вы ведаеце.

Мужык тузануў ланцуг, і вялізны двухметровы мядзведзь падняўся на заднія лапы.

— А ну, Міхал, пакажы як п'яны Янка з кірмашу дамоў вяртаецца, — звяртаючыся не столькі да мядзведзя, колькі да глядачоў, усклікнуў паводыры. Людзі ахнулі ад захаплення: так смешна і спрытна вырабляў штукарскія трукі непаваротлівы мядзведзь.

Вы думаеце, апісаная сцена адбылася недзе на Міншчыне або на Магілёўшчыне? Зусім магчыма. Як, зрэшты, і тое, што сведкамі яе былі жыхары Парыжа або Берліна, Варшавы або Мадрыда, бо, як запісана ў Вялікай Энцыклапедыі 1896 года, «мядзведзі, жартам праваныя вучнямі «Смаргонскай акадэміі», хадзілі з паводырамі не толькі па Расіі, але і па ўсёй Еўропе. У Смаргоні вылоўлівалі і прызучалі гэтых звяроў, адсюль разам з паводырамі адпраўляліся яны ў доўгія вандраванні.

Мядзведзь здаўна лічыцца тыпова «рускім» зверам. Не

выпадкова моцным і смелым ва ўсходніх славян лічыўся той, хто адзін на адзін мог уступіць у сутычку з мядзведзем. Яшчэ ў часы Івана Грознага адной з любімых забаў пры дварах вяльмож была барацьба чалавека з мядзведзем, а князь Радзівіл у Нясвіжы катаўся ў запрэжаных мядзведзямі санях па дарозе, пасыпанай соллю. «Цяльпук», «гаспадар», «Міхал Іванавіч» — у народзе мядзведзя велічалі хоць і паважна, але з вядомай долай іроніі. Непаваротлівыя, ленаватыя тугадумы — такімі звычайна паўстаюць яны ў казках...

— Тугадумы?! — нібы ім нанеслі асабістую абразу, у адзін голас казалі маладыя дрэсіроўшчыкі Святлана Мікіцюк і Вячаслаў Золкін. — Вы што, упершыню ў цырку?! Ды разумнейшага зверу не знойдзеш... Вось, знаёмцеся, — падводзяць яны мяне да вальера. Гэта Малыш. Працаўнік, старанны, ён у нас асноўную работу выконвае, першы памочнік, — паглядзіў Слава ласкава мядзведзя па загрыўку. — А гэта Кеша. Бачыце, які прыгажун... Але з гонарам, з амбіцыяй. А крыўдзіцца настолькі, што і крыкнуць нельга...

— Значыць, у кожнага мядзведзя свой характар?

— Вядома, — здзіўленая мамі неразуменнем, тлумачыць Святлана. — І не толькі характар, але і здольнасці, можна сказаць, артыстычнае дараванне.

Што ж, спрачацца з прафесіяналамі, бадай, не мае сэнсу. Дастаткова паглядзець вясёлы і жывы нумар «Закарпацкія гульні з мядзведзямі», каб пераканацца, наколькі спрытна іх падпечныя выконваюць самыя неверагодныя трукі.

Кеша, Малыш і іх касалалыя партнёры, хоць і маладыя, паспелі пабываць у Галандыі і Бельгіі, але, нягледзячы на станоўчыя рэцэнзіі і бурныя

авацыі, якімі іх сустракала мясцовая публіка, у «душы» засталіся некалькі расчараванымі. І іх можна зразумець: ці так ужо многа часу прайшло з таго дня, калі Нептун быў запрошаны да мэра Парыжа? Каментатары французскага тэлебачання з захапленнем перадалі тады ў эфір: «Упершыню мэр Парыжа прымае ў сябе рускага мядзведзя!» Нептун, выхаванец дрэсіроўшчыка Васіля Калініна, не адзіны мядзведзь, якому даводзілася прысутнічаць на падобных реўтах. Зусім нядаўна на ўрачыстым прыёме з выпадку ўручэння вышэйшай узнагароды міжнароднага цыркавога фестывалю ў Монт-Карла «Залаты клоун» трупе Венядзікта Белякова князь Манака Рэнэ III уласнаўручна паціснуў лапу аднаму з «салістаў».

Ну, а як быць тым, каго нікуды не запрашаюць? Мядзведзі самі выходзяць у «свет». Ужо знаёмы нам Кеша на прадстаўленні ў Бельгійскім каралеўскім цырку проста пералез цераз бар'ер і накіраваўся да выхаду, а адзін з артыстаў славутага «мядзведжага цырка» Валянціна Філатава, таксама ў час гастроляў за мяжой, на поўным хадзе выскачыў з манежа на матацыкле і паімчаўся па галоўнай вуліцы горада. І хоць рух быў імгненна перакрыты, паліцэйскія не асмеліліся спыніць ліхача, прадаставішы зрабіць гэта самому Філатаву.

Хто ведае, можа быць іменна пасля гэтай выхадкі ў адной з французскіх газет з'явілася записка, якая рэзонна абвяргала вучэнне Дарвіна: «Пасля мядзведжага цырка» Філатава міжволі пытаецца ў сябе, ад каго ж усё — такі паходзіць чалавек — ад малпы ці ад мядзведзя?

А. РОСІН.

Веласіпедыст на вуліцах Мінска — з'ява звычайная. Тысячы жыхароў беларускай сталіцы захапляюцца веласпортам ці проста робяць прагулі ў выхадныя дні і пасля працы, у вольны час. Але з'яўленне ў Мінску двух падарожнікаў у спартыўнай форме, шатландцаў братоў Алекса і Рэджы Скаліёнаў не засталася незаўважаным. Аб іх ужо паведамлялася ў нашай і замежнай прэсе. 1 мая дваццацічатырохгадовы Алекс і Рэджы, якому на чатыры гады менш, адправіліся на веласіпедых праз шэраг краін Еўропы ў Маскву. Таму іх ужо чакалі ў Мінску. Навешта спатрэбілася ім такое нялёгкае падарожжа!

— Сваёй паездкай, — гавораць браты, — мы хочам выказаць пратэст супраць байкоту Алімпіяды-80, які задумаў прэзідэнт Картэр і які падтрымалі некаторыя рэакцыйныя сілы, пратэст супраць паднятай у радзе капіталістычных краін антысавецкай істэрыі. І вядома, хочам стаць сведкамі захапляючага спартыўнага саперніцтва на Алімпіядзе.

НА ЗДЫМКУ: Алекс і Рэджы СКАЛІЁНЫ на вуліцах Мінска. Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

У ГАСЦЯХ ЯК ДОМА, ДОМА ЯК У ГАСЦЯХ

Сёлета для каманд вышэйшай лігі па футболе ўстаноўлены ліміт нічыіх дзесяці. Яшчэ не завяршыўся першы круг, а дынамаўцы Мінска падзялілі ачкі з васьмю калектывамі. Прычым, пяць гульняў правялі беларускія футбалісты дома, і столькі ж разоў ім не ўдалася дамагчыся перамогі. Затое на чужых палях дынамаўцы атрымалі чатыры перамогі.

Нарэшце, у апошнім туры серыя нічыіх на сваім полі была перарвана. Мінчане прымалі «Чарнаморца» з Адэсы і дамагчыся перамогі з лікам 3:2. Вызначыўся Аляксандр Пракапенка, які забіў два мячы ў вароты саперніка. Гэта перамога дазволіла мінчанам увайсці ў тройку лідэраў. Цяпер яны дзеляць другое — трэцяе месца з кіеўскімі аднаклубнікамі.

ПЕРАМАГЛА ДРУГАЯ ЗБОРНАЯ

Пад Масквою завяршылася першыняе краіны па веласіпеднаму спорту ў групавой гонцы. На дыстанцыі сто адзін кіламетр добра выступіла другая каманда Савецкага Саюза.

Яна перамагла ўсіх сваіх сапернікаў. У складзе пераможцаў быў алімпійскі чэмпіён Віктар Камінскі. Сярэбраны медаль першыняе краіны заваяваў мінчанін Алег Логвін.

«ЗАМОРСКІЯ ГОСЦІ» БРЭСТЧЫНЫ

Помнікам прыроды ў Пружанскім лягасе аб'яўлены ўчастак, дзе растуць «сосны Веймутава». Урадзянка Паўночнай Амерыкі, гэтая сасна высадзана ў Лінаўскім лясніцтве паўстагоддзя назад. Яна зімаўстойлівая, з лёгкай драўнінай, што ўтрымлівае мала вады. Яе вартасці добра ацанілі майстры, якія вырабляюць музычныя інструменты, мэбэльшчыкі. Заморская госця дае і значна больш, чым звычайная сасна, ствольнай драўніны.

Багаты і разнастайны раслінны свет Брэстчыны. Тут створаны Баранавіцкі, Міхаліўскі-Бярозаўскі і Радастаўскі батанічны заказнікі лекавых раслін, а на Століншчыне аб'яўлены батонна-журнінны заказнік угоддзі ў Церабежаўскім і Каладнінскім лясніцтвах.

Узяты на ўлік і аб'яўлены помнікамі прыроды унікальныя экзатычныя дрэвы і кусты ў старадаўніх парках гарадоў і вёсак: векавая дуброва ў Івацэвіцкім і ўчастак лістоўніцы еўрапейскай у Баранавіцкім лягасе, піхта Нордмана — асноўная парода хвойных лясоў Каўказа ў Столінскім раёне. Пад аховай дзяржавы знаходзяцца пірамідальныя дубы ў Брэсце і Высокім, карыя авальнае ў Драгічынскім раёне і іншыя рэдкія дрэвы.

П. СУСІКАЎ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 980.

ГРОДНА «ПАСТАРЭЛА»

На цэлае стагоддзе павялічылі ўзрост Гродна археолагі рэспублікі. Такую папраўку ў «метрыкі» горада яны ўнеслі пасля таго, як абследавалі рэшткі храма, выяўленыя ў двары былога Базіліянскага манастыра. Матэрыялы раскопак дазволілі вучоным зрабіць вывад, што храм узведзены на тэрыторыі, абжытай ужо да сярэдзіны XI стагоддзя, у той час, як да гэтага моманту годам яго заснавання лічыўся 1128-ы.

Знаходка мае вялікую гістарычную каштоўнасць. Храм узведзены ў тым жа стылі, што і славутыя гродзенскія Каложская і Ніжняя цэрквы. Гэта пацвярджаюць сцены з тонкай цэглы, укладзенай на вапне, плінфы і вялікія шліфаваныя валуны граніту і гнейсу, на якіх стаяць гэтыя цэрквы, і тыповая «гродзенская» кладка той пары, якой не сустракаеш у іншых месцах.

У ходзе раскопак выяўлены таксама абломкі гліняных галаснікоў (пасудзін, якія ўмуроўваліся ў сцены для паляпэння

ня акустыкі), упрыгажэнні з рознакаляровых керамічных плітак, рэшткі мазаічнай падлогі. На фрагментах плінфы выразна відаць адлюстраванне княжацкага трохзубца — знака Рурывавічаў, старадаўняга літары «Н» — своеасаблівае факсімільнае майстра або арцелі.

На думку вучоных, выяўлены храм увайдзе ў скарбніцу культуры не толькі Беларусі, але і ўсёй краіны.
НА ЗДЫМКАХ: раскопкі вядуць студэнты гістарычнага факультэта Гродзенскага ўніверсітэта; археолагічныя знаходкі. Фота А. ПЕРАХОДА.